

KOHTI KIERRÄTYSYHTEISKUNTAA

Valtioneuvoston 10.4.2008 hyväksymä

valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2016

KOHTI KIERRÄTYSYHTEISKUNTA

Valtioneuvoston päätös valtakunnallisesta jätesuunnitelmasta vuoteen 2016

Valtioneuvosto on ympäristöministeriön esityksestä hyväksynyt tämän valtakunnallisen jätesuunnitelman vuoteen 2016. Siinä esitetään, mihin toimenpiteisiin on ryhdyttävä luonnonvarojen järkevän käytön edistämiseksi, jätehuollon kehittämiseksi, jätteistä aiheutuvien vaarojen sekä ympäristö- ja terveyshaittojen ehkäisemiseksi.

Suunnitelma korvaa valtioneuvoston 2.7.1998 vahvistaman valtakunnallisen jätesuunnitelman vuoteen 2005 sellaisena kuin se on muutettuna 14.8.2002 hyväksytyllä tarkistetulla valtakunnallisella jätesuunnitelmalla vuoteen 2005.

Suunnitelma on voimassa 31.12.2016 asti tai siihen asti kun seuraava uusi jätesuunnitelma tulee voimaan.

TIIVISTELMÄ

Valtakunnallisen jätesuunnitelman tavoitteet sekä tavoitteiden saavuttamiseksi tarpeelliset ja keskeiset ohjaukset on ryhmitelty kahdeksan päämäärän alle. Päämäärät koskevat useimpia jätehuollon sektoreja kuten yhdyskuntajätehuoltoa, teollisuuden ja kaivannaistuotannon, rakentamisen, maatalouden, kaupan ja palvelujen jätehuoltoa. Materiaalitehokkuuden tavoitteet koskevat laajemminkin yhteiskunnan eri toimintoja. Valtakunnalliseen jätesuunnitelmaan sisältyy Suomen kansallinen jätteen synnyn ehkäisy-suunnitelma.

Valtioneuvoston päätös valtakunnalliseksi jätesuunnitelmaksi toteutetaan valtiontalouden rahoituskehysten ja tuottavuusohjelman puitteissa.

1. Jätteiden syntyä ehkäistään materiaalitehokkuutta parantamalla

Tuotteiden materiaalitehokkuutta edistetään lisäämällä materiaalitehokkuuskriteereitä tuotestandardeihin, täytöntöönpanosäädöksiin ja ympäristömerkkeihin sekä julkisten hankintojen laatukriteereihin. Eri toimialojen materiaalitehokkuutta parannetaan valtiovallan ja teollisuuden välisin sopimuksin energiansäästösopimusten tapaan. Materiaalitehokkuutta yrityksissä, julkishallinnossa sekä kotitalouksissa edistetään Motivan materiaalitehokkuusyksikön toiminnalla.

Selvitetään mihin luonnonvaroihin olisi ympäristöpolitiikan näkökulmasta harkittava taloudellista ohjausta ja tällaisen ohjauksen toteutettavuus sekä haitallisten tukien poistamisen potentiaali ja vaikutukset. Rakennusalalla tukea ohjataan korjausrakentamiseen ja rakennusten kunnossapidon edistämiseen. Lainsäädäntöä tarkistettaessa selkiytetään jäteneuvonnan organisointia ja vastuuta sekä selvitetään mahdollista kuntien vastuuta laajemmasta kestävästä kulutuksesta nykyisen jäteneuvonnan lisäksi. Selvitetään tarvetta ja mahdollisuuksia kannustaa kotitalouksia kotitalousvähenneksen laajentamisen avulla käyttämään korjauspalveluja.

2. Kierrätystä tehostetaan

Tietyille uusiomateriaaleille laaditaan laatu- ja ympäristökelpoisuuskriteerit. Uusiomateriaaleja suositetaan julkisessa rakentamisessa ja jäteperäisten lannoitevalmisteiden käyttöä edistetään viherrakentamisessa sekä maataloudessa neuvonnalla.

Jäteverotuksen uudistamista selvitetään. Tavoitteena on poistaa nykyisen jäteveron epäkohdat ja luoda jätehuollon tavoitteita parhaiten edistävä ohjausmalli. Teollisuuden jätevirtojen kierrätystä edistetään myös lupaehdoilla ja jätelajikohtaisella ohjeistuksella. Selvitetään keinoja, joilla voidaan edistää rakennusjätteiden vähentämistä ja kierrätystä. Yhdyskuntajätteen lajittelua tehostetaan kannustavilla jätetaksoilla.

3. Vaarallisten aineiden hallintaa jätenäkökulmasta edistetään

Edistetään jätevaiheessa haittaa aiheuttavien vaarallisten aineiden korvaamista haitattomammilla vaihtoehdoilla. Ongelmajätteiden lajittelun neuvontaa tehostetaan. Uusiomateriaalien käytön turvallisuus taataan. Jäteperäisten lannoitevalmisteiden laadunvarmennusta ja markkinavalvontaa tehostetaan. Yhteistyötä eri viranomaisten välillä parannetaan pilaantuneiden maa-alueiden kunnostamisessa. Lisätään pilaantuneiden maiden kunnostustöiden tukeen tarkoitettua määrärahaa.

4. Jätehuollon haitallisia ilmastovaikutuksia vähennetään

Valmistellaan muutokset valtioneuvoston päätökseen kaatopaikoista biohajoavien jätteiden kaatopaikkasijoitusta koskevien rajoitusten konkretisoimiseksi. Jätteen energiahyödyntämistä lisätään, mutta samalla huolehditaan, että polttoon ei merkittävässä määrin ohjaudu kierrätykseen soveltuvaa jätettä. Lupaohjauksella varmistetaan jätteen polton riittävä energiahyötysuhde sekä tehokas kaatopaikkakaasun hyödyntäminen. Biokaasulaitosten rakentamista lannan sekä eräiden muiden jätteiden hyödyntämiseksi edistetään.

5. Jätehuollon terveys- ja ympäristöhaittoja vähennetään

Jätteiden käsittelyn terveys- ja ympäristöhaittoja minimoidaan kiinnittämällä aikaisempaa enemmän huomiota työsuojeluun ja parhaan käyttökelpoisen teknologian käyttöön. Vanhojen ja uusien kaivosten ja malmin rikastuksen jätehuollon korkea taso turvataan. Eläinperäisiä sivutuotteita, jätteen polton tuhkaa ja poikkeusolojen jätehuoltoa koskevaa ohjeistusta lisätään. Kunnat huolehtivat haja-asutuksen lietteiden tehokkaan keräilyn ja riittävän käsittelykapasiteetin järjestämisestä.

6. Jätehuollon organisointia kehitetään ja selkeytetään

Kuntien, tuottajavastuuyhteisöjen, jätteen tuottajien ja yksityisten jätelyhtiöiden välistä työnjakoa sekä jäteneuvonnan organisoimista selvitetään jätelain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Alueellisten jätesuunnitelmien roolia vahvistetaan ja huolehditaan riittävistä jätehuollon aluevarauksista kaa-voituksessa. Tuottajavastuun piiriin kuuluvan jätteen jätehuollon kehittämistarpeet arvioidaan.

7. Jätealan osaamista kehitetään

Materiaalitehokkuuden kehittymistä ja liiketoimintaa edistetään yksityisen ja julkisen tutkimus- ja kehittämisrahoituksen avulla. Arvioidaan mahdollisuudet teknologiaohjelman käynnistämiseen. Huolehditaan materiaalitehokkuuden ohjauskeinojen tutkimuksen ja kehittämisen riittävästä rahoituksesta.

tuksesta. Kehitetään pienten ja keskisuurten yritysten jätehuollon ja materiaalitehokkuuden parantamiseen tähtäävää palvelutarjontaa. Jatketaan jätetilastoinnin ja -luokituksen kehittämistä. Laaditaan valtakunnallisen jätesuunnitelman tavoitteiden ja keskeisten ohjauskeinojen toteutumisen seurantaohjelma ja nimetään seurannan indikaattorit.

8. Jätteiden kansainväliset siirrot tehdään hallitusti ja turvallisesti

Laittomia jätteesiirtoja torjutaan kansainvälisesti. Kehitetään edelleen viranomaisyhteistyötä jätteesiirtojen rajavalvonnassa. Jatketaan työtä jäteluokituksen ja jätteen siirtoja koskevan lainsäädännön tulkinnan yhtenäistämiseksi kansainvälisesti.

JÄTEPOLITIIKAN YLEISET TAVOITTEET

Jätepolitiikan keskeisenä tavoitteena on jätteistä aiheutuvien haitallisten terveys- ja ympäristövaikutusten vähentäminen. Tavoitteeseen pääsemiseksi on erityisesti:

- ehkäistävä jätteen syntymistä
- edistettävä jätteiden uudelleenkäyttöä
- edistettävä jätteiden biologista hyödyntämistä ja materiaalikierrätystä
- edistettävä kierrätykseen soveltumattoman jätteen energiahyödyntämistä
- turvattu jätteiden haitaton käsittely ja loppusijoittaminen

Jätepolitiikan keskeisenä ilmastotavoitteena on vähentää jätteistä aiheutuvia kasvihuonekaasupäästöjä vähentämällä erityisesti kaatopaikkakäsittelystä aiheutuvia metaanipäästöjä. Tavoitteeseen pääsemiseksi vähennetään oleellisesti biohajoavan jätteen sijoittamista kaatopaikoille ja lisätään kaatopaikoilla syntyvän metaanin talteenottoa.

TAVOITTEET JÄTTEEN SYNNYN EHKÄISYLLE JA JÄTTEEN HYÖDYNTÄMISELLE

Tavoitteena on yhdyskuntajätteen määrän vakiinnuttaminen 2000-luvun alun tasolle (noin 2,3 – 2,5 miljoonaa tonniin vuodessa) ja sen jälkeen jätemäärän kääntäminen laskuun vuoteen 2016 mennessä.

Tavoitteena on lisäksi, että vuonna 2016 yhdyskuntajätteistä kierrätetään materiaalina 50 % ja hyödynnetään energiana 30 %. Loppusijoitettavaksi kaatopaikoille päätyisi enintään 20 % yhdyskuntajätteistä. Yhdyskuntajätteellä tarkoitetaan asumisessa syntyviä jätteitä ja siihen rinnastettavia teollisuus-, palvelu- tai muussa toiminnassa syntyviä jätteitä.

Tavoitteena on, että kaikki maaseudun elinkeinotoiminnassa syntyvä lanta hyödynnetään. Tästä lantamäärästä 10 %, noin 2,1 miljoonaa tonnia, käsiteltäisiin maatilojen biokaasulaitoksissa. Näihin laitoksiin ohjautuisi myös vähintään 10 % syntyvästä haja-asutuksen sako- ja umpikaivolietteestä. Tavoite on, että vuonna 2016 haja-asutusalueiden lietteistä 90 % ohjautuu käsittelyyn jäteveden puhdistuslaitoksille ja 10 % maatilojen biokaasulaitoksiin. Haja-asutusalueilla lietemäärien uskotaan kasvavan haja-asutuksen jätevesipäästöjä säätelevän lainsäädännön tiukkenemisesta johtuen.

Tavoitteena on, että vuonna 2016 rakentamisen jätteistä hyödynnetään vähintään 70 % materiaalina ja energiana. Vuoteen 2016 mennessä rakentamisen painopiste siirtynee uudisrakentamisesta korjausrakentamiseen, jolloin valtaosa rakentamisen jätemääristä tulisi korjausrakentamisesta.

Tavoitteena on, että vuonna 2016 maanrakentamisessa korvataan luonnonsoraa ja kalliomursketta teollisuuden ja kaivannaistuotannon jätteillä 5 % eli noin 3-4 miljoonaa tonnia.

Muiden teollisuuden jätteiden tietopohja hyödyntämisen kannattavuudesta ei ole riittävä määrällisten tavoitteiden asettamiseksi. Suunnitelmassa esitetään, että teollisuuden toimialat asettaisivat toimialakohtaisissa materiaalitehokkuussopimuksissa tavoitteita (ks. tavoite 1.2.2) ominaisjättemääriensä vähentämiseksi ja kierrätyksen lisäämiseksi.

Tavoitteena on, että vuonna 2016 yhdyskuntalietteistä 100 % hyödynnetään joko maanparannuskäytössä tai energiana. Syntyvän yhdyskuntajätevesilietteen määrän arvioidaan pysyvän lähes ennallaan.

TARVITTAVA YHDYSKUNTAJÄTTEEN KÄSITTELYKAPASITEETTI VUONNA 2016

Tavoitteen mukaiselle yhdyskuntajättemäärälle, eli alle tason 2,3-2,5 miljoonaa tonnia/v, tarvittaisiin edellä mainittujen hyödyntämistavoitteiden saavuttamiseksi kompostointi- tai mädätyskapasiteettia noin 320 000 - 350 000 tonnia vuonna 2016. Muulle materiaalihyödyntämiselle tarvittaisiin laitospasiteettia noin 700 000 – 750 000 tonnia.

Energiahyödyntämiselle tarvittaisiin vastaavasti polttolaitospasiteettia noin 700 000 – 750 000 tonnia, sisältäen jätteen polton sekä rinnakkais- että ns. varsinaisissa jätteen polttolaitoksissa.

Valtakunnallisen jätesuunnitelman tavoitteena on, että vuonna 2016 yhdyskuntajätteestä päätyisi kaatopaikoille enää korkeintaan 460 000 - 500 000 tonnia. Kaatopaikkojen määrä vuonna 2016 on noin 30-40 kaatopaikkaa.

Taulukko 1.

Kiinteän yhdyskuntajätteen käsittelyn ja hyödyntämisen määrä vuonna 2006 sekä kapasiteettitarve v. 2016 tavoitteen mukaisella jätemäärällä ja hyödyntämisasteella.

Yhdyskuntajätettä hyödyntävät tai käsittelevät laitokset	Käsitelty määrä vuonna 2006, 1000 t /v	Osuus syntyneestä yhdyskuntajätteestä vuonna 2006, %	Kapasiteettitarve vuonna 2016 suunnitelman tavoite-jätemäärälle, 1000 t/v	Osuus syntyneestä yhdyskuntajätteestä vuonna 2016, % (= Tavoitteet hyödyntämiselle ja käsittelylle)
Kompostointi- tai biokaasulaitos (mädätys)	137	5	320 - 350	14
Kompostointi syntypaikalla	54	2	140 - 150	6
Materiaalikierrätys (pl. kompostointi ja mädätys)	648	25	700 - 750	30
Jätteenpolttolaitos tai jätteen rinnakkais-polttolaitos	222	9	700 – 750	30
Kaatopaikka	1504	59	460 – 500	20
Yhteensä	2565	100	< 2 300 - 2500	100

JÄTEHUOLLON YKSITYISKOHTAISET TAVOITTEET JA TOIMENPITEET PÄÄMÄÄRITTÄIN

1 Tuotannon ja kulutuksen materiaalitehokkuuden parantaminen – Suomen kansallinen jätteiden synnyn ehkäisyn suunnitelma

Tavoite 1.1. Keskeisissä tuoteryhmissä materiaalitehokkuus paranee

1.1.1. Suomi edistää materiaalitehokkuuskriteereiden lisäämistä tuotestandardeihin, energiaa käyttävien tuotteiden ekologista tuotesuunnittelua koskeviin täytäntöönpanosäädöksiin ja ympäristömerkkeihin sekä julkisten hankintojen laatukriteereihin sellaisissa tuoteryhmissä, joiden materiaalitehokkuutta parantamalla voidaan merkittävästi edistää luonnonvarojen kestäväää käyttöä. Kriteereiden laadinnassa otetaan huomioon tuotteiden elinkaaren aikainen luonnonvarojen kulutus sekä jätteiden määrä ja haitallisuus. Viranomaisille osoitetaan riittävästi voimavaroja työhön osallistumiseksi ja myös kansalaisjärjestöjen osallistumista tuetaan.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina TEM, EK, toimialajärjestöt, tuottajayhteisöt, SYKE, SFS, Motiva ja kansalaisjärjestöt.

1.1.2. Tarkistetaan tuotteiden tuoteselosteisiin ja korjaustakuuseen liittyviä vähimmäisvaatimuksia kuluttajasuojalainsäädännössä ja sen soveltamisohjeissa. Kuluttajien oikeuksia saada tietoa ja tuotteen kestävyystä vahvistetaan.

Vastuutahoina TEM, OM ja Kuluttajavirasto sekä yhteistyötahoina toimialajärjestöt, SYKE ja tutkimuslaitokset.

1.1.3. Osoitetaan mahdollisuuksien mukaan varoja vuonna 2007 perustetun materiaalitehokkuuden palvelukeskuksen toimintaan TEM:n ja YM:n hallinnonalan budjettirahoituksen kautta. Materiaalitehokkuuden palvelukeskus edistää materiaalitehokkuutta yrityksissä, julkishallinnossa sekä kotitalouksissa mm. tarjoamalla konsulttipalveluja ja neuvontaa energiansäästöneuvonnan mallin mukaan.

Materiaalitehokkuuden palvelukeskuksen mahdollisia tehtäviä valtakunnallisen jätesuunnitelman toimeenpanossa ovat mm:

- toimialakohtaisten tai tuoteryhmäkohtaisten materiaalitehokkuussopimusten tai tuotepaneelien hallinnointi ja niitä edistävä kehitystyö
- materiaali- ja ekotehokkuuteen ja elinkaarilaskelmiin liittyvien menetelmien ja tietopankkien kehittäminen ja ylläpito yhteistyöverkoston kanssa (ks. kohta 7, Jäteosaamisen kehittäminen)

Vastuutahoina TEM ja YM sekä yhteistyötahoina Motiva, yritykset, tutkimuslaitokset ja järjestöt.

1.1.4. Suositeltavat muut toimet tuotteiden materiaalitehokkuuden parantamiseksi:

- Ympäristöministeriö antaa ohjeita siitä, miten tuotannon harjoittajan ja tuotteen valmistajan tai maahantuojan jätelain 51§ mukainen selvilläolovelvollisuus tuotteestaan syntyvästä jätteestä ja sen määrän ja haitallisuuden vähentämisestä on täytettävä.
- Julkisten hankintojen kilpailuttamisessa laatukriteereihin sisällytetään tuotteiden kestävyyttä, päivitettävyyttä, korjattavuutta ja muuta materiaalitehokkuutta koskevia vähimmäisvaatimuksia, joita kehitetään merkittävillä tuoteryhmille.
- Uudelleenkäyttökelpoisten, korjauskelpoisten tai päivitettävien tuotteiden ja rakennusosien palauttamista uudelleen käyttöön edistetään kuntien, tuottajayhteisöjen, yritysten, kolmannen sektorin ja työvoimaviranomaisten yhteistyöllä.

Tavoite 1.2. Teollisuus- ja kaivannaistuotannon materiaalitehokkuus paranee

1.2.1. Selvitetään mihin luonnonvaroihin olisi ympäristöpolitiikan näkökulmasta harkittava taloudellista ohjausta ja tällaisen ohjauksen toteutettavuus sekä haitallisten tukien poistamisen potentiaali ja vaikutukset. Selvitysten perusteella tehdään tarvittavat päätökset materiaalitehokkuuden edistämiseksi taloudellisella ohjauksella.

Vastuutahoina VM ja YM sekä yhteistyötahoina TEM, MMM ja etujärjestöt.

1.2.2. Toimialakohtaisia sopimuksia ryhdytään kokeilemaan tuotannon materiaalitehokkuuden lisäämisen ohjauskeinona. Sopimusten perustaksi valitaan toimialan keskeisiä prosesseja ja selvitetään jätteen synnyn ehkäisyyn ja materiaalitehokkuuteen vaikuttavia tekijöitä kuten ominaisjättemäärien vaihtelua sekä parhaalla käyttökelpoisella tekniikalla saavutettavia ominaisjättemääriä. Sopimukseen liittyvät toimialajärjestöt ja yksittäiset yritykset sitoutuvat pyrkimään itse valitsemillaan keinoilla tavoitteeksi asetettuihin nykyistä pienempiin ominaisjättemääriin ja materiaalitehokkuuden lisäämiseen. Yritykset sitoutuvat myös raportoimaan julkisesti etenemisestään kohti tavoitetta.

Vastuutahoina YM ja TEM sekä yhteistyötahoina EK, toimialajärjestöt, Motivan Materiaalitehokkuusyksikkö, tutkimuslaitokset sekä lupaviranomaiset.

1.2.3. Kehitetään jätehuollon ja materiaalitehokkuuden parantamiseen tähtäävää palvelutarjontaa pk-yrityksille. Tähän soveltuva malli voi olla eräiden TE-keskusten testaama tuotteistettu asiantuntijapalvelu (Ecostart) tai muu vastaava palvelu.

Vastuutahoina TE-keskukset ja yhteistyötahoina TEM, YM, yritykset ja konsultit.

1.2.4. Selkeytetään jäteneuvonnan organisointi, vastuut ja rahoitus erityisesti yritysten ja tuottajavastuun piiriin kuuluvien jätteiden synnyn ehkäisyneuvonnan osalta jätelainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä. Lisäksi selvitetään onko tarvetta asettaa neuvonnalle seuranta- tai raportointivelvollisuus.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahona SYKE.

1.2.5. Suositeltavat muut toimet tuotannon materiaalitehokkuuden parantamiseksi:

- EU:n toimialakohtaisiin BREF-dokumentteihin sisällytetään vähitellen materiaalitehokkuutta ja ominaisjättemääriä kuvaavia tietoja. Suomi laatii myös kansallisia dokumentteja tästä aihepiiristä.
- Jätelainsäädännön ja ympäristölainsäädännön uudistuksen yhteydessä tarkennetaan materiaalitehokkuuden parantamisen velvoitteita ja viranomaisten valtuuksia antaa sitä koskevia lupaehtoja.
- Suomi osallistuu perustetun kansainvälisen luonnonvarapaneelin tukemiseen ja toteuttamiseen. Tähän voidaan osallistua mm. laatimalla kansallisesti selvityksiä tietyn toimialan ekotehokkuudesta ja vaihtamalla muiden EU-maiden kanssa kokemuksia hyvistä käytännöistä ja taloudellisista ohjauskeinoista.

Tavoite 1.3. Pidentetään rakennuskannan käyttöikä

1.3.1. Edistetään rakennusten suunnitelmallista kunnossapitoa ja materiaalitehokasta korjausrakentamista. Avainasemassa rakennuskannan käyttöiän pidentämisessä on rakennusten suunnitelmallinen jatkuva kunnossapito, jota edistetään tiiviissä yhteistyössä kiinteistönomistajien kanssa. Otetaan tämä sekä korjausrakentamisen materiaalitehokkuus huomioon korjausrakentamisen strategian toimenpideohjelmaa laadittaessa.

Vastuutahoina YM:n Asunto- ja rakennusosasto ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) sekä yhteistyötahoina Suomen kiinteistöliitto, rakennuttajat, kiinteistönomistajat, kunnat, suunnittelijat ja MMM.

1.3.2. Edistetään materiaalitehokkuusnäkökulmaa uudisrakentamisessa rakennusten ympäristöluokitusjärjestelmän (Promise) tai muun vastaavan järjestelmän avulla. Rakennusten ympäristöluokitus on viranomaisten ja alan toimijoiden yhteisesti sopimiin ympäristökriteereihin perustuva työkalu rakennusten ympäristöominaisuuksien arvioimiseksi.

Vastuutahona rakennustietosäätiö ja yhteistyötahoina rakennuttajat ja kiinteistönomistajat.

1.3.3. Suositeltavat muut toimenpiteet rakennusten materiaalitehokkuuden parantamiseksi:

- Rakennusten muunneltavuutta, rakenteiden kestävyyttä, vesi- ja homehaittojen ehkäisyä ja kiinteistötekniisten laitteiden päivitettävyyttä korostetaan rakentamisen suunnittelussa, rakennuttamisessa ja rakennusvalvonnassa. Pientalon rakennuttajan neuvontaa tehostetaan.
- Tuetaan koerakentamiskohteita, joilla edistetään uusia innovaatioita kestävän rakentamisen ja jätteen synnyn ehkäisyn alalla.
- Rakennuttajat asettavat tavoitteita rakennusten elinkaaren ekotehokkuudelle laatu- ja ympäristöjärjestelmissään ja edelleen tarjouspyyntöjensä ehdoissa.

Tavoite 1.4. Yksityinen kulutus kohdistuu ekotehokkaisiin tuotteisiin sekä palveluihin ja asuminen jätteiden määrä vähenee

1.4.1. Tehostetaan neuvontaa jätteiden synnyn ehkäisemiseksi. Kunnat ovat jätelain nojalla velvollisia järjestämään jäteneuvonnan lisäksi jossain määrin myös jätteen synnyn ehkäisyn neuvontaa. Neuvonnan kustannukset voidaan kattaa aiheuttamisperiaatteen mukaisesti jätemaksuilla kunnan jätehuollon piiriin kuuluvien jätteiden osalta (asumisessa syntyvät jätteet ja siihen rinnastettavat julkisessa toiminnassa syntyvät jätteet sekä muut jätteet, jotka yritykset ja kunnat ovat sopineet otettavaksi mukaan kunnan jätehuollon järjestämiseen). Riittävä osa jäteneuvontaan käytettävistä voimavaroista tulee kohdistaa jätteen synnyn ehkäisyn neuvontaan. (Yritysten jätteiden synnyn ehkäisyn neuvonnan vastuiden selkiyttäminen ks. tavoite 1.2.4). Kuntien vastuuta laajemmasta, kestävästä kuluttamisesta edistävästä neuvonnasta selvitetään jäte- ja ympäristölainsäädännön tarkistuksen yhteydessä.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina kunnat.

1.4.2. Materiaalitehokkuuden neuvonnan tukipalveluja ja aineistoa tuottavat valtakunnallisella tasolla Motivan Materiaalitehokkuusyksikkö, Suomen ympäristökeskus, Kuluttajavirasto sekä Kuluttajatutkimuskeskus. Kansalaisille suuntautuvista palveluista materiaalitehokkuuden palvelukselle soveltuu erityisesti asuminen materiaalitehokkuuden edistäminen, kodin hankinnat, laitteiden kunnossapito ja käyttö, liikenne ja liikkuminen, vapaa-ajan toiminnot ja palvelut.

Vastuutahona Motivan materiaalitehokkuusyksikkö ja yhteistyötahoina TEM, YM, Kuluttajavirasto, Kuluttajatutkimuskeskus, Syke ja kunnat.

1.4.3. Selvitetään tarve, hyöty ja mahdollisuudet laajentaa kotitalouksien kotitalousvähennys-oikeutta ainakin kodinkoneiden, huonekalujen ja muiden kestokulutushyödykkeiden pitkäikäisyyttä lisäävien korjaus- ja kunnossapitopalvelujen sekä korjausrakentamisen suunnittelupalvelujen hankintaan.

Vastuutahoina YM ja VM sekä yhteistyötahoina palvelujen tarjoajat ja kotitaloudet.

1.4.4. Suositeltavat muut toimet materiaalitehokkaan kulutuksen edistämiseksi:

- Viranomaiset ja kuntien jätelaitokset hyödyntävät nykyistä enemmän kansalaisjärjestöjen asiantuntemusta ja aktiivisuutta mm. suunnittelemalla ja toteuttamalla neuvontakampanjoita esimerkiksi ostopalveluina järjestöjen kanssa. Koulut, oppilaitokset ja kirjastot ovat toi-

minnassa keskeisiä levityskanavia. Yksityinen sektori, kuten kauppaketjut ja muut yritykset voivat tuoda kuluttajien sekä omien työntekijöittensä neuvontaan oman panoksensa.

- Päiväkodit, peruskoulut, toisen asteen oppilaitokset ja korkeakoulut laativat, osana toiminta- ja taloussuunnitelmaa sekä laadunhallintaa, oman organisaationsa kestävä kehityksen toimintasuunnitelman, jossa otetaan huomioon kestävä tuotanto- ja kulutustavat.
- Yritykset parantavat asiakaspalveluaan lisäämällä tuoteselosteisiinsa ekotehokkuutta koskevia tietoja ja tunnuslukuja.
- Kunnat kiinnittävät elinkeinopolitiikassaan enemmän huomiota korjauspalveluita tarjoaviin pienyrityksiin. Tämä merkitsee mm. edullisten toimitilojen tarjoamista sekä näiden palvelujen ekoimagoa ja työllistävyyttä korostavaa julkisuutta.

2 Kierrätyksen tehostaminen

Tavoite 2.1. Uusiomateriaalien kysyntä kasvaa

2.1.1. Uusiomateriaalien laatu- ja ympäristökelpoisuuskriteerien laatiminen:

a) Laajennetaan vähitellen jätteiden maarakennuskäyttöä koskevan asetuksen soveltamisalaa nykyistä useampiin uusiomateriaaleihin, joiden käyttö määritellyissä kohteissa edellyttäisi lupamenettelyn sijasta vain ilmoitusmenettelyä. Mahdollisia kandidaatteja ovat tiilimurskeet, valimohiekat sekä eräät teollisuudessa syntyvät kiinteät jätteet, sakat ja lietteet.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina tutkimuslaitokset, alan yritykset, toimialajärjestöt ja STTV.

b) Suomi osallistuu aktiivisesti EU-valmisteluun, jonka tavoitteena on laatia eräille uusiomateriaaleille arviointiperusteet, joilla tietyt jätteet lakkaavat olemasta jätettä. Tällaisia voivat olla mm. erilaiset kompostituotteet, maarakentamiseen tai rakennustuotteisiin soveltuvat uusiomateriaalit sekä romumetallit, jätepaperi ja -lasi.

Vastuutahona YM sekä yhteistyötahona SYKE, asianosaiset ministeriöt ja järjestöt.

2.1.2. Valtion ja kuntien julkisissa hankinnoissa asetetaan tavoitteeksi lisätä maarakentamisessa merkittävästi laatuvaatimukset täyttävien uusiomateriaalien käyttöä vuoden 2005 tasosta. Uusiomateriaalien käyttöä lisätään myös ympäristörakentamisessa ja talonrakentamisessa. Julkisten hankintojen ohjeilla ja tukipalveluilla parannetaan hankintatoimesta vastaavien tiedon tasoa kierrätysmateriaalien ja uusiotuotteiden käyttömahdollisuuksista.

Vastuutahoina LVM ja YM sekä yhteistyötahoina tiehallinto, Senaattikiinteistöt, kunnat ja SYKE.

2.1.3. Neuvonnalla, tiedotuksella ja koetoiminnalla edistetään jäteperäisten lannoitevalmisteiden käyttöä maisemoinnissa, viherrakentamisessa sekä peltoviljelyssä mm. energiakasvien tuotannossa. Laatuvaatimukset täyttävän ja metsälannoitukseen soveltuvan puun, turpeen ja peltobiomassan tuhkan käyttöä edistetään sekä valtion metsissä että yksityisomistuksessa olevissa metsissä. Tuhkalannoituksen lisäämistä pyritään edistämään muun muassa yksityismetsänomistajien neuvonnalla.

Vastuutahona MMM ja yhteistyötahoina TE-keskukset, MTK, Evira, neuvontaorganisaatiot, tiedotusvälineet, metsäkeskukset, metsänhoitoyhdistykset, Metsähallitus, Metsätalouden kehittämiskeskus TAPIO, Metsäntutkimuslaitos, YM, SYKE ja ympäristöviranomaiset.

2.1.4. Suositeltavat muut toimet uusiomateriaalien kysynnän parantamiseksi:

- Suomi edistää uusiomateriaalien standardisoinnin integrointia rakennustuotteita ja pakkauksia koskeviin tuotestandardeihin osallistumalla näitä koskeviin Euroopan standardisointiliiton CEN:in työryhmiin.
- Tuetaan uusiomateriaalien laadun parantamista edistävää tutkimusta sekä uusiomateriaaleja rakentamisessa käytettäviä demonstraatiokohteita. Tuetaan myös uusiomuovin, biohajoavan muovin ja jäteperäisten muovikomposiittien tuotteistamista ja käyttöönottoa.

Tavoite 2.2. Teollisuuden ja rakentamisen jätteiden kierrätys lisääntyy

2.2.1. Tehostetaan tuotannon jätteen hallinnollista ohjausta teollisuuden ympäristölupien käsittelyssä ja uusimisessa siten, että kiinnitetään huomiota suurten kaatopaikalle joutuvien jätevirtojen kierrättämiseen. Tarvittaessa käytetään selvitysvelvoitteita. Lupien uusimisessa yhtenäistetään tulkintoja teollisuuden sivuvirtojen luokittelemisessa sivutuotteiksi tai jätteiksi ottaen huomioon KHO:n ja EYTI:n ennakkotapaukset ja EU:n komission ohjeet.

Vastuutahona lupaviranomaiset ja yhteistyötahoina YM, yritykset ja konsultit.

2.2.2. Selvitetään rakennusjätehuollon ohjauskeinovaihtoehdot, joilla voidaan edistää rakennus-, purku- ja saneerausjätteiden vähentämistä ja kierrättämistä nykyistä valtioneuvoston asetusta tehokkaammin.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina SYKE ja rakennusalan valtakunnalliset järjestöt.

2.2.3. Suositeltavat muut toimet tuotannon kierrätyksen lisäämiseksi:

- Eräiden yleisten teollisuusjätelajien osalta hyödyntämistä edistetään jätelajikohtaisen ohjeistuksen avulla. Hyötykäytön lupamenettelyä voidaan myös nopeuttaa laatimalla mallipäätöksiä tyypillisiin tapauksiin. Esimerkkejä ko. jätelajeista voisivat olla eräät teollisuuden lietteet ja sakat sekä lujitemuovijäte.
- Yritykset tekevät toimialakohtaisesti yhteistyötä uusien hyötykäyttömahdollisuuksien selvittämiseksi. Myös eräiden ongelmajätteiden, kuten teollisuuden metallipölyjen kierrätystä kotimaassa voidaan edistää teollisuuden yhteistyöllä.
- Kunnat tehostavat rakennusten purkutoiminnan valvontaa siten, että kierrätyskelpoista jätettä joutuu nykyistä vähemmän kaatopaikoille. Kunnat tehostavat myös kaivumaiden hyödyntämistä maarakentamisessa esimerkiksi perustamalla maa-ainepankkeja.

Tavoite 2.3. Yhdyskuntajätteiden kierrätys lisääntyy

2.3.1. Valtiovarainministeriön asettamassa jäteverotuksen uudistamista selvittävässä työryhmässä etsitään jätteisiin kohdistuvaa ohjausmallia, joka parhaiten Suomessa toteuttaa jätehuollolle asetettuja tavoitteita. Työssä kartoitetaan jäteveron epäkohdat ja ratkaisumahdollisuudet epäkohtien poistamiseksi. Samalla varmistetaan jäteveron tasapuolisuus ja kilpailuneutraliteetti.

Vastuutahona VM ja yhteistyötahoina YM, Tullihallitus, TEM ja Kilpailuvirasto.

2.3.2. Kuntien sekä kuntien jätelaitosten tai kuntayhtymien jätestrategioita ja jätehuoltomääräyksiä laadittaessa sekä muussa jätehuoltotoiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä on jätehierarkian periaatteet otettava huomioon. Jätestrategioiden tavoitteissa ja toimenpiteissä korostetaan lajittelun ja kierrätyksen edistämistä.

Vastuutahona kunnat ja muut jätehuollon toimijat.

2.3.3. Lajittelua ja kiinteistökohtaista kompostointia edistetään mm. kuntien jätetaksojen rakennetta ja kannustavuutta kehittämällä. Samalla huolehditaan riittävästä neuvonnasta, jolla ehkäistään kompostoinnista mahdollisesti aiheutuvat haitat.

Vastuutahoina kunnat ja yhteistyötahona Suomen Kuntaliitto, yritykset, yhdistykset ja järjestöt

2.3.4. Suositeltavat muut toimet yhdyskuntajätteiden kierrätyksen lisäämiseksi:

- Jätelain uudistuksen yhteydessä tarkastellaan mahdollisuuksia antaa mm. jätteiden kierrätystä koskevia velvoitteita jätevirtojen käsittelystä vastaaville toimijoille, kuten kunnille ja jätettä käsitteleville yrityksille. Tämä voi olla tarpeen esimerkiksi jätteen kierrätyksen ja energiahyödyntämisen välisen tasapainon ohjaamiseksi.

Tavoite 2.4. Pakkausten uudelleenkäyttöä ja pakkausjätteiden kierrätystä ja tehostetaan

2.4.1. Suomi toimii EU:ssa siten, että pakkausjätedirektiivin seuraavan tarkistamisen ja tavoitteiden asettamisen yhteydessä otettaisiin huomioon myös pakkausten uudelleenkäyttö. Lisäksi EU:n olisi asetettava tavoitteita myös loppukäsittelyyn joutuvan pakkausjätteen absoluuttiselle tai suhteelliselle määrälle.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina tuottajayhteisöt ja Pirkanmaan ympäristökeskus.

2.4.2. Suositeltavat muut toimet pakkausten kierrätyksen ja uudelleenkäytön lisäämiseksi:

- Muovipakkausten kierrätyksen tehostamisen edellytykset selvitetään ja selvityksen perusteella päätetään kierrätystavoitteen korottamisesta. Selvityksessä arvioidaan myös mitä muita kuin pakkauksiin luokiteltavia muovijätteitä voitaisiin kierrättää nykyistä enemmän, jotta materiaalipohjaisesti saavutettaisiin ainakin vastaava kierrätysaste kuin pakkausjätteiltä on edellytetty.
- Juomapakkausten valmisteveron muutoksen vaikutuksia uudelleenkäyttöön seurataan ja ryhdytään tarvittaessa korjaaviin toimenpiteisiin.

3 Vaarallisten aineiden hallinta jätenäkökulmasta

Tavoite 3.1. Ehkäistään jätteiden haitallisuutta

3.1.1. Tehostetaan vaarallisten aineiden tutkimusta jätenäkökulmasta. Kansallisen kemikaaliohjelman toimeenpanossa kiinnitetään riittävää huomiota esineiden ja materiaalien jätevaiheeseen liittyvien kemiallisten riskien tutkimukseen. Terveys- ja ympäristönäkökulmasta painopisteitä ovat mm. raskasmetallien ja pysyvien orgaanisten aineiden esiintyminen jätevesilietteissä, kaatopaikoille sijoitetuissa jätteissä, energiajätteessä, jätteen polton päästöissä ja tuhkassa, jätteen kierrätyslaitoksissa ja uusiomateriaaleissa. Näihin suunnataan riittävä tutkimuspanos ja huolehditaan tarvittavasta pitoisuuksien seurannasta.

Vastuutahoina STM ja YM sekä yhteistyötahoina alueelliset ympäristökeskukset, SYKE, kuntien jätelaitokset, yksityiset jätealan yritykset ja tutkimuslaitokset.

3.1.2. Eräiden vaarallisten kemikaalien käyttöä vähennetään ja korvataan haitattomammilla. Viranomaisten ja sidosryhmien yhteistyönä kartoitetaan keskeiset jätteessä ja jätteen hyödyntämisessä tai muussa jätehuollossa erityistä haittaa aiheuttavat ja käytöltään merkittävät kemikaalit, joiden korvaamista erityisesti pyritään edistämään.

Toiminnan harjoittajien ja kuluttajien tiedonsaantia korvaavista vaihtoehtoista edistetään. Kuluttajaneuvontaa sekä informaatio-ohjausta pienyrityksiin parannetaan toimialakohtaisesti. Painopiste-alueita jätenäkökulmasta ovat mm. vaaralliset aineet rakennustuotteissa, muovituotteissa ja pinnoitteissa.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina SYKE, TEM, STM, kemian teollisuus, EK ja kuluttajaviranomaiset.

3.1.3. Suositeltavat muut toimet jätteiden haitallisuuden vähentämiseksi:

- Arvioidaan nano- ja bioteknologian jätteisiin liittyviä mahdollisia riskejä ja tehdään tarvittavat johtopäätökset mahdollisista uusista ohjauskeinoista.
- Tutkimuksen ja seurannan priorisoinnissa otetaan huomioon myös työntekijöille tai kuluttajille aiheutuvat kemikaalirisikit jätevaiheessa.
- Laadittaessa ympäristölupaviranomaisille ohjeita kemikaalilaissa tarkoitetun haitattomamman kemikaalivaihtoehdon valintavelvoitteen edistämiseksi prioriteettikemikaalien käyttäjiin otetaan painokkaasti huomioon kemikaalien elinkaaren jätevaiheessa aiheutuvat haitat.
- Vaarallisia kemikaaleja tuottava ja käyttävä teollisuus edistää ongelmajätteiden hyödyntämistä sekä vähentämistä mm. parantamalla veden erotusta syntypaikalla, kehittämällä käytettyjen kemikaalien palautusjärjestelmiä ja suosimalla uudelleenkäytettäviä kemikaalipakkauksia. TUKES ja tullilaitos lisäävät voimavaroja tiettyjen vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetun direktiivin, ns. RoHS –direktiivin, toimeenpanon valvontaan. Markkinavalvonnalla luodaan painetta valmistajien ja maahan-tuojien harjoittamaan omavalvontaan ja alihankkijoiden valvontaan.

Tavoite 3.2. Tehostetaan ongelmajätteiden talteenottoa ja hyödyntämistä

3.2.1. Lisätään kuluttajien ja pk-yritysten neuvontaa ongelmajätteiden lajittelun tehostamiseksi.

Vastuutahoina kunnat ja lupaviranomaiset sekä yhteistyötahoina SYKE, Ekokem, kuntien jätelaitokset, yksityiset jätealan yritykset, tuottajayhteisöt ja tuotteiden valmistajat.

3.2.2. Suositeltavat muut toimet ongelmajätteiden hyödyntämisen lisäämiseksi:

- Varmistetaan, että keräyspaikkoja on riittävästi ja kohtuullisesti saavutettavissa koko maassa.
- Selvitetään mahdollisia uusia jätelajeja (kuten kyllästetyn puun jätteet, lääkejätteet sekä jätteöljy) liitettäväksi tuottajavastuun avulla hoidettavaksi.
- Edistetään kyllästetyn puun jätteiden tehokasta keräilyä ja jätteen turvallista käsittelyä ja hyödyntämistä

Tavoite 3.3. Varmistetaan jäteperäisten materiaalien hyödyntämisen haitattomuus

3.3.1. Huolehditaan EU:n kemikaaliasetuksen (REACH) ja uuden jätedirektiivin toimeenpanossa, että jätteiden **hyötykäytön valvonnan ja uusiomateriaalien tuotevalvonnan välille ei jää lain-säädännöllistä aukkoa**, mutta ei myöskään muodostu hyödyntämistä haittaavaa päällekkäistä sääntelyä.

Vastuutahoina STM ja YM sekä yhteistyötahoina SYKE, ja STTV.

3.3.2. Jäteperäisten lannoitevalmisteiden käytön turvallisuus varmistetaan tehostamalla niiden valmistuksen ja teknisen käsittelyn omavalvontaa ja markkinavalvontaa sekä orgaanisten lannoitevalmisteiden osalta laitoshyväksyntämenettelyllä. Valvonnan tulee edistää parhaan käytettävissä olevan tekniikan kehittämistä lannoitevalmisteita valmistettaessa.

Vastuutahona MMM ja yhteistyötahoina YM, Evira, SYKE, AYK, tuottajat ja maatalouden neuvonta.

Tavoite 3.4. Kunnostetaan vaarallisilla aineilla pilaantuneen maan (PIMA) kohteet ekotehokkaasti.

3.4.1. Kehitetään vaarallisilla aineilla pilaantuneen maan (PIMA) kohteiden riskinarviointia ja arvioinnin hyödyntämistä käytännössä PIMA-asetuksen ja sen soveltamisesta annetun YM:n ohjeen mukaisesti. Ympäristö-, terveys- ja kaavoitus- ja rakennusvalvontaviranomaisten yhteistyötä mahdollisesti pilaantuneiden kohteiden riskinarvioinnissa tehostetaan. Maankäytön suunnittelua käytetään keinona minimoida altistumisriski.

Vastuutahoina YM, alueelliset ympäristökeskukset ja kunnat sekä yhteistyötahoina SYKE, maakuntaliitot, STM ja KTL.

3.4.2. Yhtenäistetään kunnostus- ja käsittelyvaatimuksia valtakunnallisesti viranomaisverkoston yhteydenpidon avulla, **erityisesti koskien pilaantuneen maa-aineksen sijoitusta tavanomaisen jätteen kaatopaikoille ja pilaantuneen maa-aineksen hyötykäyttöä maarakentamisessa.** Soveltamalla pilaantuneisiin maihin kaatopaikkakelpoisuussäännöstöä turvataan, että kaatopaikalle ei sijoiteta maita, joista aiheutuisi vaaraa ympäristölle tai terveydelle. Kehitetään pilaantuneiden maiden parhaan käyttökelpoisen tekniikan -ohjeistusta (BAT) ja sen toimeenpanoa sekä valvotaan pilaantuneiden maiden materiaalivirtoja. Otetaan huomioon myös pysyviä orgaanisia yhdisteitä (POP) koskevat kansainväliset velvoitteet, jotka pääsääntöisesti edellyttävät näillä aineilla pilaantuneen maan käsittelyä haitattomaksi polttamalla.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina alueelliset ympäristökeskukset, kunnat sekä SYKE ja toimialajärjestöt

3.4.3. Lisätään valtion jätehuoltotöiden kunnostusmäärärahoja nykyisestä tasosta. Keskitytään erityisesti vedenhankintaa ja ihmisten terveyttä uhkaavien kohteiden kunnostukseen. Samalla varaudutaan tulevan maaperädirektiivin toimeenpanosta seuraaviin kustannuksiin. Määrärahoilla kunnostetaan vuosittain terveyden- tai ympäristönsuojelun kannalta merkittäviä kohteita, joissa pilaajaa tai alueen haltijaa ei saada vastuuseen pilaantumisesta tai joissa vastuu kohdistuu tahoon, jolle velvoitteita on pidettävä kohtuuttomina.

Vastuutahoina YM ja VM sekä yhteistyötahoina alueelliset ympäristökeskukset ja kunnat.

3.4.4. Suositeltavat muut toimet pilaantuneiden maiden ekotehokkaan kunnostuksen lisäämiseksi:

- Selvitetään mahdollisuudet rahoittaa mahdollisesti pilaantuneiden kohteiden tutkimusta sekä muiden kuin öljyllä pilaantuneiden, yhteiskunnan hoidettavaksi päätyvien kohteiden kunnostusta esimerkiksi tiettyjen kemikaalien käyttöön liittyvillä maksuilla, öljyjättemaksun tapaan.
- Pidetään yllä ja kehitetään edelleen ympäristöhallinnon maaperän tilan tietojärjestelmää, jonne on koottu tietoja mahdollisesti pilaantuneista, pilaantuneista ja puhdistetuista tai puhdasta alueilta. Huolehditaan, että järjestelmä on myös kuntien maakäytön suunnittelijoiden ja rakennusvalvonnan aktiivisessa käytössä.
- PIMA-asetuksen soveltamisesta järjestetään koulutusta ja riskinarvioinnin palveluja kehitetään ympäristö-, terveys- ja kemikaaliviranomaisten yhteistyönä. Median ja yleisön tiedon tasoa pilaantuneen maan kysymyksistä parannetaan tuottamalla maallikolle ymmärrettävää tiedotusaineistoa aiheesta.

4 Jätehuollon haitallisten ilmastovaikutusten vähentäminen

Tavoite 4.1. Rajoitetaan biohajoavan jätteen sijoittamista kaatopaikoille

4.1.1. Selvitetään muiden maiden lainsäädännölliset keinot rajoittaa biohajoavien jätteiden sijoittamista kaatopaikoille, mm. biohajoavan ja palavan jätteen kaatopaikkakielto, sekä **valmistellaan** pikaisesti **muutokset valtioneuvoston kaatopaikkapäätökseen** biohajoavien jätteiden kaatopaikkasijoitusta koskevan rajoituksen konkretisoimiseksi niin, että rajoituksen soveltaminen käytännössä tehostuisi. Laaditaan ohje biohajoavan jätteen osuuden määrittelemiseksi kaatopaikoille sijoitettavan jätteen määrästä.

Vastuutahona YM

Tavoite 4.2. Lisätään biokaasun talteenottoa ja tuotantoa jätteistä

4.2.1. Tehostetaan kaatopaikkakaasun talteenottoa ja hyödyntämistä. Kaatopaikkojen biokaasun talteenotosta ja käsittelystä määrätään käytössä olevien kaatopaikkojen osalta kunkin kaatopaikan lupaehdoissa valtioneuvoston kaatopaikkapäätöksen nojalla. Kaasun talteenottoa koskevista säännöksistä voidaan myöntää lievennyksiä, jos hakija ympäristövaikutusten kokonaisarvioinnin perusteella osoittaa, että merkittäviä kaasumääriä ei synny. Pienten kaatopaikkojen osalta voidaan hyväksyä hapettavat pintarakenteet kaasun keräilyn sijasta.

Vastuutahoina alueelliset ympäristökeskukset ja yhteistyötahoina kunnat ja kaatopaikan haltijat.

4.2.2. Edistetään biokaasun laitosmaista tuotantoa ja käyttöä. Tuetaan biokaasun tuotantoon soveltuvien yhdyskunta- ja teollisuusjätteiden sekä lietteiden hyödyntämistä ympäristövaatimukset täyttävissä biokaasulaitoksissa. Maatalouden investointi- ja kehittämistukia suunnataan maatilojen biokaasulaitosten rakentamiseen ja turvataan oman käytön verottomuus. Selvitetään mahdollisuus toteuttaa syöttötariffi alle 20 MW:n biokaasulaitosten (peltobiomassa, teurasjätteet, erilaiset karjanlannat, yhdyskuntajätteet) osalta. Huolehditaan, että laitoksista aiheutuvat ympäristöhaitat ehkäistään lainsäädännöllä (ks. tavoite 5.1).

Vastuutahoina MMM, TEM ja YM sekä yhteistyötahoina TE-keskukset, maatalousyrittäjät, Motiva, kuntien jätelaitokset ja yksityiset jätealan yritykset.

4.2.3. Suositeltavat muut toimet biokaasun talteenoton ja tuotannon edistämiseksi:

- Valtion jätehuoltotyövaroin osallistutaan määrärahojen puitteissa ympäristönsuojelutyönä tehtävään kaatopaikan kaasunkeräysrakenteen rakentamiseen kustannuksiin sellaisilla vanhoilla kaatopaikoilla, jotka on poistettu käytöstä silloisten määräysten mukaisesti.
- Jätehuollosta vastaavat viranomaiset ja jätelaitokset edistävät myös yhdyskuntien ja haja-asutuksen biokaasun tuotantoon soveltuvien biojätteiden ja lietteiden ohjaamista esimerkiksi yllä mainittuihin biokaasulaitoksiin.
- Osana kansallista energia- ja ilmastostrategiaa otetaan käyttöön taloudellisia ja hallinnollisia ohjauskeinoja biokaasun ja muiden jätteestä valmistettävien liikennepolttoaineiden tuotannon ja käytön edistämiseksi.
- Tuetaan biokaasun käyttöön, mädätteen tuotteistamiseen ja maatalouskäyttöön sekä laitosten ympäristöhaittojen ehkäisyyn liittyvää kehittämis- ja tutkimustoimintaa .

Tavoite 4.3. Lisätään kierrätykseen soveltumattoman jätteen käyttöä polttoaineena

4.3.1. Arvioidaan tarvittava jätteenpolttokapasiteetti alueellisten jätesuunnitelmien laatimisen yhteydessä ja vaikutetaan kuntien jätelaitoksiin ja muihin alan toimijoihin siten, että alueelle saadaan riittävästi ja tasapainoisesti jätteen energiahyödyntämisen kapasiteettia ottaen huomioon myös erityiskäsittelyä vaativat jätteet.

Jätteenpolttolaitosten, rinnakkaispolttolaitosten ja jätepolttoaineen käsittelylaitosten YVA-menettelyssä yhteysviranomaisen kiinnittää erityistä huomiota siihen, että laitoksen mitoitusvaihtoehdot perustuvat riittäviin selvityksiin suunnittelualueen polttoon soveltuvan jätteen tarjonnasta ja hankkeen energiatehokkuudesta.

Vastuutahoina alueelliset ympäristökeskukset ja yhteistyötahoina maakuntien liitot, energian tuottajat, kuntien jätelaitokset ja yksityiset jätealan yritykset.

4.3.2. Selvitetään mahdollisuudet nopeuttaa ja yksinkertaistaa jätteenkäsittelyn lupa- ja valituskäsittelyä.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina SYKE, alueelliset ympäristökeskukset sekä ympäristölupavirastot.

4.3.3. Jätteenpolttolaitosten ympäristölupaharkinnassa varmistetaan polton riittävä energiatehokkuus ottaen huomioon jätteen polton kansallisen BAT-asiakirjan tavoitearvot. Lupaviranomaiset velvoittavat kierrätyspolttoaineen valmistajan ja massapolttolaitoksen toiminnanharjoittajan raportoimaan valvontaviranomaiselle muovin ja muiden fossiilisperäisten jakeiden osuus polttoaineessa. Tietojen perusteella voidaan tarkistaa kierrätyspolttoaineen vaikutusta päästökauppaoikeuksiin.

Vastuutahoina lupaviranomaiset ja yhteistyötahoina alueelliset ympäristökeskukset, luvan hakijat, suunnittelijat ja SYKE.

4.3.4. Suositeltavat muut toimet kierrätykseen soveltumattoman jätteen polton lisäämiseksi:

- Perustetaan yhteistyöryhmä, jossa on edustettuina jäte- ja energia-alojen toimijat ja viranomaiset. Työryhmän tehtävänä on selventää ja kehittää jätteen energiakäyttöön ja jätteenpolttolaitosten riittävyteen sekä soveltuvuuteen liittyviä kysymyksiä.
- Edistetään jättemateriaalien käyttöä polttoaineeksi tarkoitettuna etanolin valmistuksessa.
- Edistetään kierrätykseen soveltumattomien energijätteen hyödyntämistä ensisijaisesti rinnakkaispolttolaitoksissa, mikäli alueella on tällaista kapasiteettia tarjolla.
- Jätteenpoltoasta annettua valtioneuvoston asetusta muutetaan siten, että tarkennetaan sen soveltamisen ulkopuolelle jäävän puujätteen laatuvaatimuksia. Tämä keventää päästöjen tarkkailuvelvoitteita laitoksissa, joissa käytetään polttoaineena puhdasta puujätettä.
- Suomi edistää jätteenpoltoaineiden yhtenäisten laatukriteerien vahvistamista EU:n tasolla ja CEN-standardeissa.
- Teollisuuden ja rakentamisen kierrätykseen soveltumattomia, biohajoavia jätteitä ohjataan energiahyödyntämiseen ympäristölupaehdoilla, selvitysvelvoitteilla ja jätehuoltomääräyksillä

5 Jätehuollon terveys - ja ympäristöhaittojen vähentäminen

Tavoite 5.1. Jätteen käsittelylaitokset käyttävät parasta käyttökelpoista tekniikkaa

5.1.1. Jatketaan biohajoavan jätteen kompostointi-, biokaasu-, murskaus- ja polttolaitosten ympäristölupaehdojen tarkistamista ja yhtenäistämistä viranomaisverkoston yhteydenpidon avulla. Biohajoavan jätteen käsittelylaitosten päästöraja-arvoa sekä päästöjen ehkäisemistä ja rajoittamista koskevien lupamääräysten tulee perustua parhaaseen käyttökelpoiseen tekniikkaan. Lupaehdot sovitetaan yhteen Eviran laitoshyväksynnän ehtojen kanssa tapauksissa, joissa tällainen hy-

väksyntä tarvitaan. Työntekijöiden ja ympäristön asutuksen altistumista laitosten haittavaikutuksille vähennetään selvittämällä jätteenkäsittelyn mikrobiologiset riskit sekä tehostamalla ympäristö-, terveydensuojelu- ja työsuojeluviranomaisten yhteistyötä valvonnassa sekä toiminnanharjoittajien koulutuksessa.

Vastuutahoina lupaviranomaiset ja yhteistyötahoina työsuojelu- ja terveydensuojeluviranomaiset, STTV, SYKE ja Evira.

5.1.2. Koordinoidaan jätelain uudistaminen, EU:n kaivannaisjätedirektiivin toimeenpano, kaivoslain uudistaminen ja patoturvallisuusvalvonnan kehittäminen keskenään siten, että kaivannaistuotannon nykyisten ja uusien jätealueiden ja mineraalien rikastustoiminnan korkea ympäristönsuojelun taso turvataan.

Vastuutahona TEM ja yhteistyötahoina YM, MMM, STM, lupaviranomaiset, GTK ja toimialajärjestöt.

Tavoite 5.2. Erityisjätteiden jätehuollon tasoa yhtenäistetään

5.2.1. Otetaan huomioon eläinperäisistä sivutuotteista syntyvien jätteiden sekä terveydenhuollon erityisjätteiden asiallisen käsittelyn alueelliset tarpeet alueellisissa jätesuunnitelmissa, tarvittaessa jätelaitosten strategioissa sekä jätteen polttolaitosten ja muiden soveltuvien käsittelylaitosten lupaharkinnassa. Erityisjätteitä tuottavan toiminnan lupaehdoissa edellytetään suunnitelmaa näiden jätteiden käsittelyn järjestämisestä.

Vastuutahoina YM, MMM, STM, alueelliset ympäristökeskukset ja yhteistyötahoina lupaviranomaiset, Evira, STTV, kuntien jätelaitokset ja yksityiset jätealan yritykset.

5.2.2. Jätteen polton lento- ja pohjatuhkan jätehuollosta laaditaan ohjeet. Ohjeilla varmistetaan näiden jätteiden käsittelyn ja mahdollisen hyötykäytön turvallisuus ja lupaehtojen yhtenäisyys.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina SYKE, jätelaitokset ja tutkimusyksiköt.

5.2.3. Tehostetaan suuronnettomuuksissa ja muissa erityistilanteissa syntyvien jätteiden jätehuollon suunnittelua. Alueellisia valmiussuunnitelmia kehitetään ja päivitetään ja niissä osoitetaan tarvittavat väliavarastointialueet, varusteet ja menettelytavat. Poikkeavissa tilanteissa syntyviä jätteitä voivat olla mm. suuren öljy- tai kemikaalionnettomuuden, ydinlaskeuman, eläin- tai kasvi- tautiepidemian yhteydessä syntyvät jätteet tai pilaantuneet materiaalit, joita ei välttämättä voida käsitellä olemassa olevien käsittelylaitosten ja lupaehtojen puitteissa. Jätelain uudistuksessa otetaan huomioon tarvittavat poikkeavia tilanteita koskevat säännökset.

Vastuutahoina SM ja YM sekä yhteistyötahoina STM, MMM, alueellinen pelastustoimi, alueelliset ympäristökeskukset, kunnat, lääninhallitukset, STUK ja Evira.

5.2.4. Suositeltavat muut toimet erityisjätteiden jätehuollon tason parantamiseksi:

- Suomi osallistuu aktiivisesti biohajoavien jätteiden käsittelylaitosten parhaan tekniikan referenssidokumenttien (BREF) laadintaan EU:ssa. Kansallisten BAT-selvitysten laatimista harkitaan ainakin kompostoinnista ja REF-polttoaineen valmistuslaitoksista.

- Toteutetaan terveydenhuollon jätteitä koskevien kuntien jätehuoltomääräysten ja terveysalan yksiköiden sisäisten ohjeiden tarkistaminen ja yhtenäistäminen valtakunnallisten linjausten mukaisesti. STTV:n julkaiseman Terveydenhuollot jätteet -oppaan soveltamisessa sovitetaan yhteen toiminnanharjoittajien sisäiset ohjeet ja jäteviranomaisten antamat ohjeet.
- Suomi jatkaa aktiivista toimintaa alusperäisten jätteiden ja jätevesien sekä ulkomaanliikenteen elintarvikejätteiden vastaanottopalvelujen parantamiseksi Itämeren alueella vaikuttamalla mm. kansainvälisen merenkulkujärjestön IMO:n, Itämeren suojelukomission Helcomin sekä EU:n päätöksiin.

Tavoite 5.3. Yhdyskuntajätteistä aiheutuvia ympäristö-, terveys- ja viihtyvyshaittoja vähennetään

5.3.1. Tehostetaan kuntien ohjausta asumisessa syntyvien jätevesilietteiden keräilyyn ja riittävän käsittelykapasiteetin järjestämiseksi. Kunnat järjestävät haja-asutuslietteiden käsittelyn ja hyödyntämisen jätevedenpuhdistamoissa, biokaasulaitoksissa tai kompostointilaitoksissa. Yhteistyötä lietteiden keräilyssä ja käsittelyssä parannetaan.

Vastuutahoina alueelliset ympäristökeskukset ja kunnat sekä yhteistyötahoina kuntien jätelaitokset, yksityiset jätealan yritykset, vesihuoltolaitokset ja Kuntaliitto.

5.3.2. Suositeltavat muut toimet yhdyskuntajätteistä aiheutuvien haittojen vähentämiseksi:

Jätehuoltoyritykset ja kunnat kehittävät roskaamisen torjunnan toimenpideohjelmiä yhdessä esimerkiksi koulujen ja kansalaisjärjestöjen kanssa
Roskaamisen ehkäisy otetaan huomioon myös lumenkaatopaikkojen osoittamisessa.
Kuluttajapakkausten valmistajat osallistuvat roskaamisen vastaisten kampanjoiden järjestämiseen ja rahoitukseen.

6 Jätehuollon organisoinnin kehittäminen ja selkeyttäminen

Tavoite 6.1. Yhdyskuntajätehuollon tason jatkuva parantaminen turvataan.

6.1.1. Jätelain kokonaisuudistuksen yhteydessä selvitetään ja tarvittaessa tarkistetaan yhdyskuntajätehuollon operatiivisen ja kustannusvastuun jakoa kuntien, jätelaitosten, yksityisten jäteyhtiöiden, jätteen tuottajien ja kiinteistöjen haltijoiden sekä tuottajayhteisöjen välillä

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina kunnat, kuntien jätelaitokset, yksityiset jätealan yritykset ja tuottajayhteisöt.

6.1.2. Kaatopaikkojen lupaharkinnan yhteydessä asetettavien vakuuksien riittävyttä ja yhtenäisyyttä tarkistetaan ottaen huomioon uusimmat arviot haittavaikutusten pitkäkestoisuudesta. Vakuuksien asettamisen perustana olevia säännöksiä tarkennetaan jätelain kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Vastuutahoina lupaviranomaiset ja YM sekä yhteistyötahona SYKE.

6.1.3. Selvitetään jätehuollon kuljetusten ympäristö- ja kustannusvaikutukset sekä mahdollisuudet haittojen minimointiin.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina LVM, SYKE, jätelaitokset ja jätealan yritykset.

Tavoite 6.2. Kehitetään alueellista jätehuollon suunnittelua ja yhteistyötä

6.2.1. Vahvistetaan alueellisten ympäristökeskusten roolia alueellisen jätehuollon sekä materiaalihokkuuden suunnittelun ja kehittämisen koordinoinnissa.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina alueelliset ympäristökeskukset ja SYKE.

6.2.2. Maakuntakaavoituksessa huolehditaan riittävästä aluevarauksista jätehuollon laitoksille ja palveluille valtakunnallisen ja alueellisen jätesuunnitelman asettamien tavoitteiden mukaisesti. Jätehuollon aluetarpeet otetaan painokkaasti huomioon sovitettaessa yhteen erilaisia maankäytön intressejä. Esimerkiksi jätteiden energiahyödyntäminen on nivellettävä yhteen energiahuollon aluevarausten kanssa. Maakuntaohjelmissa otetaan huomioon alueellisesti merkittävät jätehuollon kehittämistavoitteet ja hankkeet, tarvittaessa maakuntien välisenä yhteistyönä. Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita tarkistettaessa otettava huomioon jätehuollon linjaukset ja ylimaakunnalliset aluetarpeet.

Vastuutahoina maakuntaliitot, YM sekä yhteistyötahoina kunnat ja alueelliset ympäristökeskukset.

6.2.3. Suositeltavat muut toimet jätehuollon suunnittelun kehittämiseksi:

- Kannustetaan kuntia sekä kuntien muodostamia jätelaitoksia tai kuntayhtymiä laatimaan ja päivittämään määrääjoin jätestrategiansa. Niiden laatiminen ja vaikutusten arviointi sovitaan yhteen alueellisten jätesuunnitelmien kanssa. Huolehditaan jätehuoltotoimien aluevarauksista kuntakaavoituksessa.
- Kunnat edistävät myös veneilyn ja matkailun jätehuollon järjestämistä, mm. tekemällä yhteistyötä Pidä Saaristo Siistinä, Pidä Lappi Siistinä tai vastaavien muiden järjestöjen kanssa.

Tavoite 6.3. Parannetaan tuottajavastuujärjestelmien kannustavuutta ja kustannustehokkuutta

6.3.1. Arvioidaan tuottajavastuujärjestelmän kehittämistarpeet. Toteutetaan selvitys tuottajavastuujärjestelmien tähänastisista kokemuksista, ongelmista, kustannuksista, kustannustehokkuudesta ja vertaillaan muissa EU-maissa saatuja kokemuksia erilaisista ohjauseinoista. Selvityksen perusteella harkitaan mahdollisia muutoksia jätelain tuottajavastuuta koskeviin säännöksiin. Järjestelmän tulisi kannustaa tuottajia jätteen vähentämiseen, uudelleenkäyttöön ja kierrätyskelppoisuuden parantamiseen. Myös pantin tai palautuspalkkion käyttöä talteenottoasteen parantamisen keinona on syytä arvioida. Lisäksi tarkastellaan tuottajayhteisöjen neuvontavelvoitetta.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina tuottajayhteisöt, Pirkanmaan ympäristökeskus ja sidosryhmät.

6.3.2. Muut suositeltavat toimet tuottajavastuujärjestelmien kehittämiseksi:

- Vahvistetaan tuottajavastuujärjestelmien valvonnasta ja ohjauksesta vastaavien viranomaisen resursseja.
- Tuottajayhteisöt huolehtivat myös tuotteiden materiaalitehokkuutta koskevan informaation keräämisestä jäseniltään ja sen julkistamisesta. Tämä edistää tiedon leviämistä tuotteiden materiaalitehokkuudesta ja luo pohjaa kannustavalle kustannusten jaolle.

7 Jäteosaamisen kehittäminen

Tavoite 7.1. Jätehuollon, kierrätyksen ja materiaalitehokkuuden liiketoiminta vahvistuu ja kansainvälistyy

7.1.1. Kohdennetaan julkisia ja yksityisiä tutkimus- ja kehittämistoiminnan voimavaroja materiaali- ja energiatehokkuuden alueelle. TEKESin johdolla arvioidaan mahdollisuudet valmistella materiaali- ja energiatehokkuuden teknologiaohjelma. Huomiota kiinnitetään paitsi prosessitekniiseen tutkimukseen myös ekotehokkaiden tuotteiden ja palvelujen tutkimukseen, tuotekehitykseen ja koetoimintaan.

Vastuutahona TEKES ja yhteistyötahoina TEM, YM, SITRA, Suomen Akatemia, tutkimuslaitokset ja yritykset.

7.1.2. Suositeltavat muut toimet jätealan liiketoiminnan kehittämiseksi:

- Kehitetään rahoitus- ja pääomasijoitusinstrumentteja jätealan referenssilaitosten toteuttamiseen ja vientiin.
- Osallistutaan eurooppalaisen ympäristöteknologian testausjärjestelmän kehittämiseen ja soveltamiseen Suomessa.
- Jatketaan jätehuollon ja jätteiden kierrätyksen tutkimuksen ja tuotteistamisen rahoitusta. Eräitä painopisteitä ovat teollisuuden ja kaivannaistuotannon suurten kaatopaikoille joutuvien jätevirtojen tuotteistaminen uusiomateriaaleiksi, kemikaalien uudelleenkäyttö ja kierrätys, teollisuuden lietteiden energiahyödyntäminen ja jätepohjaisten polttoaineiden tuotanto ja kaasutuspoltto.
- Jätehuollon ja ekotehokkuuden osaamisen siirtoa ja paikallista osaamista vahvistetaan Suomen kehitysyhteistyössä sekä ympäristöyhteistyössä EU:n ulkopuolisten kumppanuusmaiden kanssa.
- Jätehuollon investoinneissa edistetään käsittely- ja hyödyntämistekniikoiden monipuolisuutta ja uuden teknologian esimerkkilaitosten aikaansaamista.

Tavoite 7.2. Jätehuollon ja materiaalitehokkuuden seurantatiedon tuottamista ja laatua parannetaan.

7.2.1. Parannetaan Suomen ympäristöhallinnon valvonta- ja kuormitustietojärjestelmän (VAHTI) tiedon luotettavuutta, käyttöjäyistäväällisyyttä, kattavuutta ja saatavuutta hallinnon ulkopuolisille tahoille. Kehitetään jätteiden ja luonnonvarojen käytön tilinpitoa ja otetaan käyttöön tuotannon ja kulutuksen materiaalitehokkuutta mittaavia ja jätemäärien trendejä selittäviä käytännöllisiä indikaattoreita. Jatketaan työtä jäteluokituksen kehittämiseksi ja tulkinnan yhtenäistämiseksi.

si EU:n piirissä ja kansainvälisesti. Jätelain uudistuksen yhteydessä selvitetään tarve täsmentää jätelain vaatimuksia eri toimijoiden raportointivelvollisuudesta.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina SYKE, Tilastokeskus, Thule-instituutti, alueelliset ympäristökeskukset ja Motivan materiaalitehokkuusyksikkö.

7.2.2. Organisoidaan valtakunnallisen jätesuunnitelman tavoitteiden ja keskeisten ohjauskeinojen toteutumisen seuranta ja vaikutuksen arviointi sekä määräajoin tapahtuva raportointi.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina SYKE, Tilastokeskus, alueelliset ympäristökeskukset ja muut sidosryhmät.

7.2.3. Suositeltavat muut toimet seurantatiedon parantamiseksi

- Jätehuoltoa, materiaalitehokkuutta, ekologista tuotesuunnittelua ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä tukevaa koulutusta lisätään läpäisyperiaatteella erityisesti tekniikan, luonnonvaralan sekä kauppatieteen koulutusohjelmiin sekä eri alojen täydennyskoulutukseen. Alan tutkijakoulutusta kehitetään yliopistojen yhteistyönä.
- Parannetaan luonnonvarojen kestävään käytön tietopohjaa ja jätteiden synnyn ehkäisyn vaikutusten arviointia. Luodaan ja otetaan käyttöön tietokanta, jota voidaan käyttää hyödyksi mm. materiaalien ja tuotteiden elinkaaren aikaisten CO₂-päästöjen ja jätemäärien laskemisessa. Selvitetään myös jätteen keräilyä ja kuljetuksen ympäristövaikutuksia ja hyödynnetään tietoa kuljetusten optimoinnissa
- Jätehuoltoalan ammatillista osaamista parannetaan mm. täydennyskoulutustarjonnalla, näyttötutkintojen kehittämällä sekä alan yritysten ympäristöhallintajärjestelmiä kehittämällä
- Yhtenäistetään jätealan yritysten raportointia

8 Jätteiden kansainväliset siirrot tapahtuvat hallitusti ja turvallisesti

Tavoite 8.1. Jätteiden kansainväliset siirrot tapahtuvat valvotusti ja turvallisesti

8.1.1. Jatketaan ja kehitetään edelleen viranomaisyhteistyötä jätesiirotojen rajavalvonnassa.

Myös ns. vihreiden jätteiden kuljetusten pistokokeen luonteista valvontaa lisätään, jotta voidaan ehkäistä tämän ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolella olevien jätteiden siirtojen väärinkäyttöä. Lisätään Suomen sisäistä jätteenkuljetusten valvontaa.

Vastuutahona YM ja yhteistyötahoina SYKE, Tulli, satamalaitos, poliisi, alueelliset ympäristökeskukset ja Evira.

8.1.2. Jatketaan työtä jäteluokituksen ja jätteesiirtoasetuksen tulkinnan yhtenäistämiseksi kansainvälisesti. Foorumeita ovat OECD, Baselin sopimuksen sihteeristön ja EU:n puiteissa tapahtuvat viranomaiskokoukset ja yhteisprojektit mm. IMPEL-TFS (implementation of EU legislation in transfrontier shipments of waste)

Vastuutahona YM sekä yhteistyötahoina UM, SYKE, Tilastokeskus ja toimialajärjestöt.

8.1.3. Suositeltavat muut toimet jätteen kansainvälisten siirtojen valvonnan tehostamiseksi:

- Solmitaan tarvittaessa Ruotsin ja Norjan kanssa sopimukset raja-alueita koskevasta yhteistyöstä yhdyskuntajätteiden käsittelyssä.
- Suomalaista osaamista tarjotaan mm. Baltian maihin ja Suomen kehitys yhteistyön kumppanimaihin jätteiden valvontaa ja ongelmajätehuoltoa koskevissa asioissa.

SEURANTA JA INDIKAATTORIT

Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus laativat suunnitelman toteutumisen ja vaikutusten arviointia varten seurantaohjelman, jossa on nimetty seurattavat indikaattorit keskeisille ohjauskeinoille. Indikaattorit perustuvat pääsääntöisesti olemassa oleviin tietojärjestelmiin ja tilastoihin. Väli-raportti jätesuunnitelman toteutumisesta laaditaan vuosina 2010 ja 2013.

Seuranta perustuu pääasiassa Tilastokeskuksen kokoamiin jätealan tilastoihin. Seuranta varten teetetään tarvittaessa erillisiä tutkimuksia. Suunnitelman toteutumista seurataan myös eri toimialojen omien ympäristö- ja laatujärjestelmien mukaisissa seurantaraporteissa.

TAUSTA

Jätelain (1072/1993) 40 §:n mukaan ympäristöministeriön on laadittava valtakunnallinen jätesuunnitelma jätelain ja sen nojalla annettujen tehtävien hoitamiseksi ja kehittämiseksi. Jätesuunnitelmasa on esitettävä jätteitä ja jätehuollon nykytilaa koskevat tiedot sekä asetetut kehittämistavoitteet ja niiden saavuttamiseksi tarpeelliset toimet. Valtioneuvoston ohjesäännön (262/2003) 3 §:n 13 kohdan mukaan lakisäätöiset valtakunnalliset suunnitelmat hyväksytään valtioneuvoston yleisistunnossa.

Jätteistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (2006/12/EY) 7 artiklan mukaan jäsenmaiden toimivaltaisen viranomaisten on laadittava yksi tai useampi jätesuunnitelma. Artiklassa säädetään tarkemmin suunnitelman sisällöstä. Lisäksi vaarallisista jätteistä annetun neuvoston direktiivin (91/689/ETY) 6 artiklassa sekä pakkauksista ja pakkausjätteistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (94/62/ETY) 14 artiklassa edellytetään näiden jätteiden jätehuoltoa koskevan suunnitelman laatimista erillisenä tai osana jätedirektiivin mukaista jätesuunnitelmaa.

Ehdotus uudeksi jätteitä koskevaksi Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi edellyttää voimaan tultuaan, että jäsenmaat laativat jätteen synnyn ehkäisyä koskevan ohjelman joko erillisenä tai osana direktiivin mukaista jätehuoltosuunnitelmaa.

Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2016 sisältää edellä esitetyt Suomen ja EU:n jätelainsäädännön sisältämät suunnitelmien laatimisvelvoitteet.

Valtakunnallinen jätesuunnitelma on valtioneuvoston hyväksymä strateginen suunnitelma jätehuollon ja jätteiden synnyn ehkäisyn periaatteista sekä jätealan valtakunnallisista päämääristä vuoteen 2016. Päämäärien ja tavoitteiden lisäksi esitetään niiden saavuttamiseksi tarvittavat toimet ja toimien toteuttamisesta vastuussa olevat tahot. Suunnitelman tarkoituksena on ohjata toimijoita ja päättäjiä siihen suuntaan, mihin eri toimialoilla on valtioneuvoston käsityksen mukaan pyrittävä kierrätysyhteiskunnan saavuttamiseksi.

Jätealan nykytila

Suomen jätehuolto on kehittynyt voimakkaasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Kehitykseen on vaikuttanut erityisesti muuttunut EY:n jätelainsäädäntö, joka asettaa jätehuololle tiukat ja jatkossakin yhä tiukentuvat ympäristö- ja terveysvaatimukset. Myös jätehuollon toimintaympäristö on muuttunut suuresti.

Yhdyskuntajätteiden hyödyntämis- ja käsittelylaitosten määrä on moninkertaistunut viimeisen viidentoista vuoden aikana. Tällä hetkellä Suomessa on suunnitteilla lukuisia jätteenpolttolaitoksia ja muita käsittelylaitoksia.

Kuntien yhteistoiminta yhdyskuntien jätehuollon järjestämisessä on lisääntynyt voimakkaasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Valtaosa kunnista on antanut jätehuollon toteuttamistehtävät kuntien yhteisille jätelaitoksille, jotka puolestaan hankkivat tarvitsemia palveluja kilpailuttamalla yksityisiä palveluyrittäjiä. Yksityiset yritykset hoitavat mm. jätteenkuljetuksen.

Yksityisellä sektorilla on syntynyt myös monipuolista palvelua tarjoavia ympäristöhuoltoyrityksiä sekä jätteiden hyödyntämis- ja käsittelylaitoksia.

Kaatopaikkojen rakenteita koskevat uudet vaatimukset ja siitä seurannut kustannusten nousu ovat vaikuttaneet jätehuollon kehitykseen ja lisänneet erityisesti tuotannon jätteiden hyödyntämispaineita. Teknologinen kehitys on osaltaan lisännyt jätteiden hyödyntämismahdollisuuksia. Jätteiden käsittelystä ja hyödyntämisestä on tullut monissa tapauksissa kannattavaa liiketoimintaa. Tiukentuneista vaatimuksista ja teknologian kehittymisestä huolimatta jätteiden hyödyntäminen aineena tai energiana ei ole edistynyt tarkistetun valtakunnallisen jättesuunnitelman vuoteen 2005 tavoitteiden mukaisesti.

Jätehuollon toimintaympäristöä on muuttanut myös tuottajavastuujärjestelmien käyttöönotto eräiden käytöstä poistettujen tuotteiden jätehuollon järjestämisessä. Tuottajavastuuta sovelletaan nykyisin käytöstä poistettuihin renkaisiin, keräyspaperiin, romuajoneuvoihin, sähkö- ja elektroniikkalaiteromuun sekä osittain pakkauksiin ja pakkausjätteisiin. Valmisteilla on myös jätelain muutos, jolla käytettyjen paristojen ja akkujen jätehuolto siirrettäisiin kokonaan tuottajien vastuulle.

Syksyllä 2007 asetettiin työryhmät valmistelemaan jätelainsäädännön kokonaisuudistusta sekä selvittämään jäteverotusta ja sen kehittämistä.

Jätteiden synty, hyödyntäminen ja käsittely vuonna 2005

Suomessa syntyi vuonna 2005 jätettä liki 66 miljoonaa tonnia. Määrään eivät sisälly maataloudessa hyödynnetty lanta eivätkä metsään jätetyt hakkuutähteet. Syntyneistä jätteistä noin 29 % hyödynnettiin materiaalina ja 14 % energiana; loput 57 % sijoitettiin kaatopaikoille tai käsiteltiin muutoin.

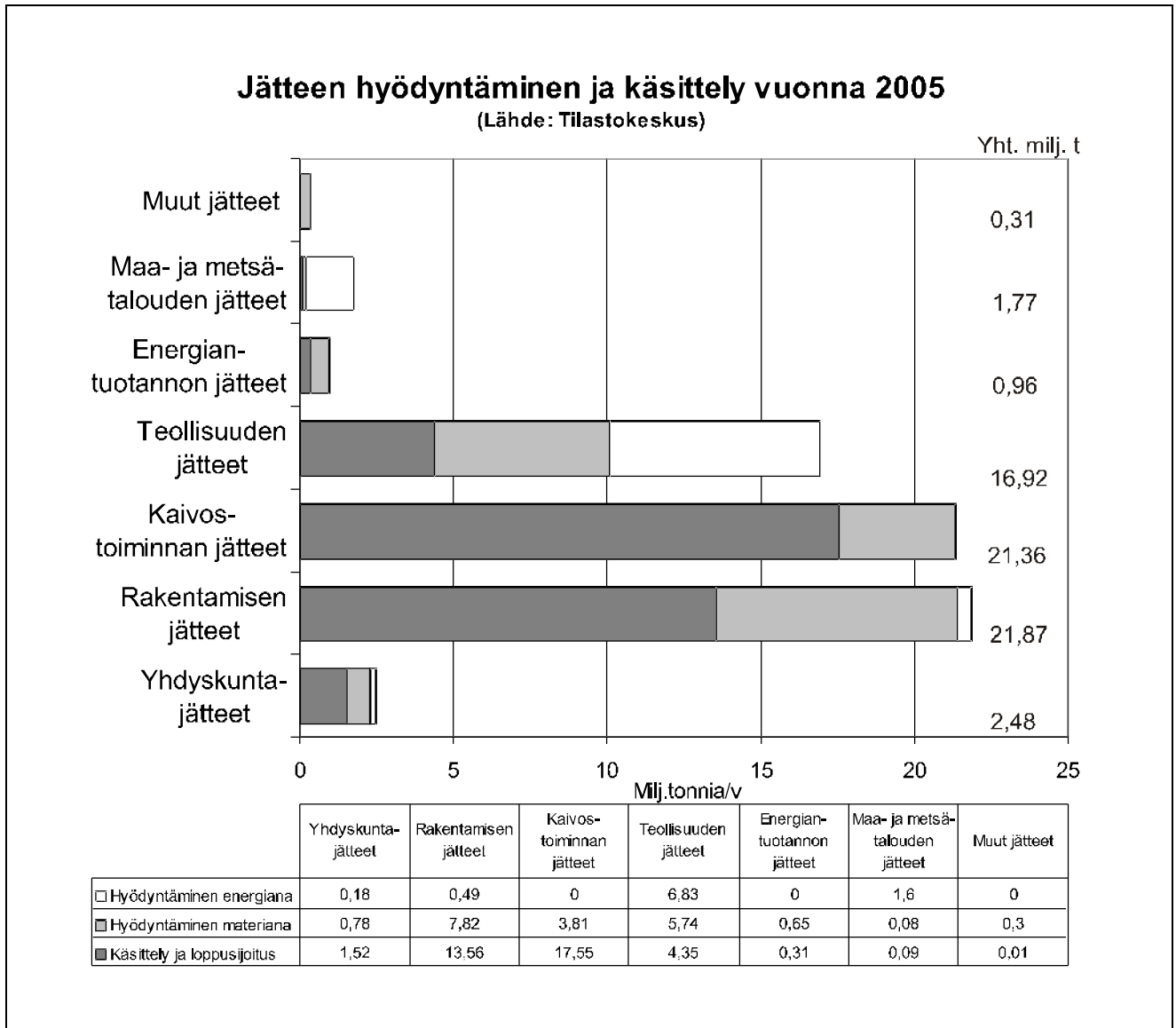
Eniten jätettä syntyi mineraalien kaivun (21 miljoonaa tonnia) ja rakentamisen toimialoilla (22 miljoonaa tonnia). Kaivostoiminnan jätteistä noin 47 % oli sivukiveä, 47 % rikastushiekkaa ja 6 % poistomaata. Suurimmat jätemäärien vaihtelut toimialan sisällä ovat johtuneet siirtymisestä avolouhinnasta maanalaiseen louhintaan. Rakentamisen jätteistä lähes 95 % muodostui jätemaista. Ra-

kentämisen jätteistä hyödynnettiin vuonna 2005 noin 38 %. Talonrakentamisen jätteistä (noin 1,7 miljoonaa tonnia, ilman jätemaita) ohjautui materiaalihyötykäyttöön noin 33 %. Vastaavasti energiana hyödynnettiin noin 27 % ja kaatopaikalle sijoitettiin loput noin 40 %.

Teollisuusjätettä syntyi lähes 17 miljoonaa tonnia. Suurimpia teollisuuden jäte-eriä olivat puu- ja kuorijäte, metallien jalostuksen ja metallituotteiden valmistuksen kuona sekä kemianteollisuuden jätteet, erityisesti kipsi. Teollisuusjätteen hyödyntämistavoitteet vaihtelee paljon eri toimialoilla. Massa- ja paperiteollisuus, elintarviketeollisuus ja puutuotteiden valmistus ylittivät valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa vuoteen 2005 asetetun 70 % hyödyntämistavoitteen. Sen sijaan öljy- ja kemianteollisuus ja perusmetalliteollisuus jäivät selvästi asetetusta 70 % hyödyntämistavoitteesta.

Ongelmajätteitä syntyi vuonna 2005 lähes 2,4 miljoonaa tonnia. Valtaosa näistä oli peräisin mineraalien kaivun, metallien jalostuksen ja metallituotteiden valmistuksen sekä rakentamisen toimialoilta.

Yhdyskuntajätteellä tarkoitetaan asumisessa syntyviä jätteitä ja niihin rinnastettavia teollisuus-, palvelu- tai muussa toiminnassa syntyviä jätteitä. Yhdyskuntajätteitä syntyy kotitalouksien lisäksi pääasiassa palveluelinkeinoissa. Yhdyskuntajättemäärät ovat vaihdelleet vuosien 2000-2006 aikana noin 2,4-2,6 miljoonaa tonniin. Yhdyskuntajätteen määrä vuonna 2005 oli 2,48 miljoonaa tonnia.

Kuva 1. Jätekertymät sekä niiden hyödyntäminen ja käsittely Suomessa vuonna 2005 (Lähde: Tilastokeskus).

EU:n jätepoliittiset linjaukset

Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksen (1600/2002/EY) kuudennesta ympäristöä koskevasta yhteisön toimintaohjelmasta yhtenä tavoitteena on purkaa luonnonvarojen käytön ja jätteen syntymisen yhteys talouskasvun nopeuteen kestävämpien tuotantomenetelmien ja kulutusmallien avulla.

Jätteen synnyn ehkäisy ja kierrätyksen teemakohtainen strategia (KOM(2005)666 lopullinen) pohjautuu EU:n jätepolitiikan päämääriin ehkäistä jätteiden syntyä ja edistää kierrätystä ja hyödyntämistä haitallisten ympäristövaikutusten vähentämiseksi. Strategian tavoitteena on luoda EU:sta kierrätisyhteiskunta. Toimenpiteinä ehdotetaan mm. elinkaariajattelun sisällyttämistä jätepolitiikkaan ja kansallisten jätteen synnyn ehkäisyohjelmien tekemistä sekä jätteiden kierrätyksen ja hyötykäytön edistämistä. Uuden jätestrategian tavoitteisiin pohjautuva esitys (KOM(2005)667 lopullinen) uudeksi EU:n jätedirektiiviksi on parhaillaan neuvoston ja Euroopan parlamentin käsiteltävänä.

Kaatopaikoista annetussa neuvoston direktiivissä (1999/31/EY) muun ohella edellytetään, että jäsenvaltiot ehkäisevät kaatopaikkojen metaanipäästöjä vähentämällä kaatopaikoille sijoitettavan biohajoavan yhdyskuntajätteen määrää siten, että vuonna 2016 biohajoavaa yhdyskuntajätettä sijoitetaan kaatopaikalle enintään 35 % laskettuna vuoden 1994 syntyneestä jätemäärästä (2,1 milj. tonnia).

Valmisteilla olevassa EU:n ilmasto- ja energiapaketissa on tarkoitus antaa sitovia velvoitteita hiilidioksidipäästöjen vähentämiseksi. Velvoitteet tulevat edellyttämään toimia myös jätteistä ja jätehuollosta aiheutuvien päästöjen vähentämiseksi.